

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE ADLİ PSİKİYATRİ (ÜÇ OLGU SUNUMU)*

Forensic psychiatry in Turkish Republic of Northern Cyprus (Three case reports)

Mehmet Çakıcı**, Ebru Tansel**, Cem Ataklı***, Raif Özbilir****, Oğuz Polat*****

Çakıcı M, Tansel E, Ataklı C, Özbilir R, Polat O, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Adli Psikiyatri, Adli Tıp Bülteni, 1996; 1(2):94-6.

ÖZET

Bu çalışmada, üç olgu sunumu ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki akıl hastaları ile ilgili Ceza Yasası'nın 154'üncü fıslı ve Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 155'inci fıslı tartışılmıştır. 1971-1994 yılları arasında Lefkoşa Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastahanesi'ne adli makamlarca ceza ehliyetinin tespiti için 11 olgu gönderilmiştir. Hastane kayıtları ve adli raporların incelenmesi sonucunda mahkemece homisidal davranış gösteren 3 akıl hastasının fısl 154 kapsamında değerlendirilerek, ceza tertibine yer olmadığı ve fısl 155 uyarınca KKTC Bakanlar Kurulu'nun belirlediği bir süre için akıl hastanesinde tutulma tedbirine hükmedildiği görülmüştür. Her üçü de ağır homisidal eylemde (cinayet) bulunan olguların ışığında, K.K.T.Cumhuriyeti'nde akıl hastaları ile ilgili kanunlar ve toplum güvenliği açısından bu hastaların muhafaza ve tedavisi tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Adli Psikiyatri, Kanun, Tehlikelilik.

SUMMARY

In our study three cases were discussed with in chapter 154 of Criminal Law and chapter 155 of Criminal Procedure Law of Turkish Republic of Northern Cyprus. Between 1971-1994, the court sent 11 cases to the Lefkoşa Barış Mental Health Hospital to determine whether they have the competency to stand trial and criminal responsibility. Hospital documents showed that 3 mental patients who had homicidal acts had been charged according to the chapter 154 as incompetent, and they had been detayed in a criminal mental hospital for any period determined by Council of Ministry according to the chapter 155. In the light of these 3 cases, each having had severe homicidal acts, law relating to the mental patients in Turkish Republic of Northern Cyprus

with the custody and maintenance of these patients for the purpose of public safety were discussed.

Key words: Forensic Psychiatry, Law, Dangerousness

GİRİŞ

Adli psikiyatri, sonuçları açısından hekim olmayanların değerlendirmelerinde sıklıkla hataların gözleendiği bir konudur. Özellikle Batı ülkelerinde akıl hastalarının savunulmasında, olayla ilgili medyadaki tartışmalar ve toplumun bu olgulara yaklaşımı adli psikiyatri hakkında bazı kuşuklar yaratmaktadır (1). Toplumda varolan düşünce, akıl hastalarının sıklıkla suça yöneldikleri ve psikiyatristlerin suçlunun lehine yoğun çaba ve uzmanlık savaşı verdikleri şeklindedir (2). Bu inançlar sonucunda akıl hastalarının savunulmasında kısıtlamalar ve tedavide güçlükler yaşanmakta ve adli psikiyatri uygulamaları üzerinde yeni kanuni düzenlemelere neden olmaktadır (3). Bilimsel gelişmeler, toplumun yükselen değerleri, toplumlararası ahlaki normlardaki farklılıklar ve felsefi, moral değerlerdeki evrim adli psikiyatri uygulamalarını etkilemektedir (4).

Kıbrıs'ta akıl hastalarıyla ilgili ilk kurumsallaşma, Osmanlı Dönemi'nde (1571-1878) Lefkoşa'da bir şifahanenin açılmasıdır. Bu şifahanenin yerini 1912 yılında İngiliz Dönemi'nde (1878-1960) açılan Mental Hospital (Akıl Hastanesi) isminde yeni bir hastane almıştır. Türk cemaatine ait ilk akıl hastanesi, 1963 yılındaki toplumlararası çatışmaların hemen sonrasında Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi'nde (1960-1975) bir ilko-

*Bu çalışma 13-16 Mayıs 1996 Tarihinde Bursa'da düzenlenen II.Adli Bilimler Kongresinde poster olarak sunulmuştur.

** Asistan Dr., Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, Bakırköy, İstanbul

*** Uzman Dr., Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, Bakırköy, İstanbul

**** Uzman Dr., Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, Lefkoşa, Kıbrıs

***** Profesör Dr., Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp ABD, Haydarpaşa, İstanbul

Geliş Tarihi:18.5.1996, Düzeltme Tarihi:18.6.1996, Kabul Tarihi:30.7.1996.

kul binasında açılmıştır (5). Halen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ruh sağlığı hizmetleri, Sağlık Bakanlığına bağlı Lefkoşa Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi tarafından yürütülmektedir. Hastanede iki psikiyatri uzmanı görev yapmaktadır.

K.K.T.C'de akıl hastalarının ceza ehliyetleri ile ilgili olan Ceza Yasası'nın 154'üncü fıslı ve Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 155'inci fıslı 15 Aralık 1948 tarihinde Kıbrıs Yasaları adı altında yürürlüğe girmiş, 1981 yılında Türkçeleştirilen yasa, herhangi bir değişikliğe uğramadan günümüze kadar ulaşmıştır.

Akıl hastaları ile ilgili Ceza Yasası'nın 154'üncü fıslının 12.maddesine göre "Bir fiil işlediği veya ihmalde bulunduğu bir sırada bir akıl hastalığı geçirmekte olduğundan ötürü yaptığının ne olduğunu anlayamayacak veya fiil veya ihmali işlememesi gerektiğini bilemeyecek derecede malül olan bir kişi, işlediği fiil veya ihmalden ötürü cezai sorumluluk taşımaz.

Ancak bir kişi, akli bir hastalıktan mustarip olmasına rağmen o hastalık bir fiil veya ihmali ile ilgili olarak yukarıda söz konusu biçimde aklının aslında etkilememesi halinde işlediği bir fiil veya ihmalden cezai sorumluluk taşıyabilir." şeklindedir (6).

Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 155'inci fıslının 70.maddesi ise "akıl hastalığı sebebiyle ceza almayan bir kişi için mahkeme Bakanlar Kurulu'nun saptayacağı bir süre için nezaret altında kalmasını emreder" şeklinde muhafaza ve tedavi ile ilgili düzenlemeyi yapmaktadır (7).

Bu çalışma ile homisidal davranış gösteren üç olgu K.K.T.Cumhuriyeti kanunları çerçevesinde ceza ehliyeti ve tehlikeli hastalara karşı toplumun emniyetinin nasıl sağlanacağı konuları bağlamında tartışılmıştır.

OLGU 1

18 yaşındaki, Kıbrıs doğumlu, bekar, erkek hastanın beraber yaşadığı ninesinin kendisini zehirlediği, yemeğine zehir kattığı ve kulağına şeytanın sesinin geldiği gerekçesiyle 30 Temmuz 1971 tarihinde askerde nöbet tuttuğu yeri terkedip, evine gelerek ninesini, ardından da yolda rastladığı bir çobanı tüfekle vurarak öldürdüğü öğrenildi. Öyküsünden yaklaşık bir yıldır paranoid şizofreni tanısıyla izlendiği anlaşıldı. 17 Kasım 1971 tarihinde mahkemenin 155'inci fıslı 70(2), maddesi uyarınca nezaret süresinin Bakanlar Kurulunca tespitine kadar muhafaza kararı vermesi üzerine, Lefkoşa Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine yatırıldığı saptandı.

OLGU 2

56 yaşındaki, Kıbrıs doğumlu, evli, öğrenim yapmamış, işsiz erkek hastanın karısı tarafından öldürüleceği şüphesi ve kulağına gelen 'seni öldüreceğim' diyen karısının sesi doğrultusunda 10.4.1975 tarihinde karısını bıçaklayarak öldürdüğü öğrenildi. Öyküsünde

1966 yılından beri paranoid şizofreni tanısıyla izlendiği, altı kez yatırılarak tedavi edildiği görüldü. 20.10.1975 tarihinde mahkemece 155'inci fıslın 70(2) maddesi gereğince nezaret süresinin bakanlar kurulunca tesbitine kadar muhafaza kararının verilmesi üzerine Lefkoşa Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne yatırıldığı anlaşıldı.

OLGU 3

34 yaşındaki, Kıbrıs doğumlu, evli, iki çocuklu, gardiyan olarak çalışan erkek hastanın, çevresinden şüphelenmeye başladığı, özellikle karısının sadakatsizliğinden ve kendini öldüreceğinden kuşku duyarak 1988 yılında tüfekle karısını vurduğu öğrenildi. Öyküsünden 1973 yılından beri hasta olduğu, İki Uçlu Mizaç Bozukluğu tanısıyla zaman zaman ilaç kullandığı, olay tarihinden önceki dört yıl süresinde herhangi bir tedavi görmediği öğrenildi.

TARTIŞMA

Çalışmamızdaki üç olgu farklı öyküleri olduğu halde homisidal davranış göstererek 155'inci fıslı bağlamında değerlendirilmişler ve bakanlar kurulunun belirlediği bir süre için akıl hastanesinde kalma tedbirine mahküm olmuşlardır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Ceza Yasası'nın 154'üncü fıslının 12.maddesine göre, kişide akıl hastalığının bulunması tek başına ceza ehliyetini ortadan kaldırmamaktadır. Tıbbi, yasal ve etik açıdan önemli olan boyut kişinin suçu akıl hastalığı nedeniyle işleyip işlemediğidir. Durumun hukuk alanında değer kazanması için gerekli koşul, akıl hastalığının ceza ehliyetini etkileyecek düzeyde olup olmadığıdır. Suçlu zihin (mens rea) olmadan gerçekleştirilen hatalı-yanlış davranış (actus reus) suç değildir. Bir eylemin suç sayılması için, yanlış bir eylem (actus reus) ile suçlu bir zihin (mens rea) birlikte bulunması gerekliliği aranır. Ancak kanun çerçevesinde suç olarak tanımlanan eylem (actus reus) bir ruhsal bozukluğun sonucu ise ceza sorumluluğunun olmadığı kabul edilir (8). KKTC Ceza Yasası'nda akıl hastalığından dolayı ortaya çıkan davranışla suç arasında nedensel bağlantı ve ilişki aranmıştır. Kanun çerçevesinde suç olarak tanımlanan eylem akıl hastalığının sonucu olmadığı durumlarda yani şahısta psikoz bulunmasına rağmen, işlenen suç ile psikotik hezeyan arasında bir illiyet bağı bulunmaması nedeni ile, ceza sorumluluğu kalkmayabilmektedir. Kişi, ne yaptığını ve yaptığı şeyin yanlış olduğunu bildiği durumlarda akıl hastalığı olmasına rağmen ceza alabilmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 155'inci fıslının 70(2) maddesi toplum emniyetini sağlamak amacıyla, akıl hastalığı sonucu ceza almayan hastaların Bakanlar Kurulu'nun saptadığı bir süre için bir akıl hastanesinde mu-

hafaza ve tedavisini emretmektedir. Bu maddede tartışılması gereken konu, akıl hastalarının hastanede kalacakları sürenin Bakanlar Kurulunca tesbit edilmesidir. Bir akıl hastasının ne kadar sürede iyileşeceği, toplum için tehlikeli olup olmayacağına kararı, Bakanlar Kurulu'nun işi olmamalıdır. Ayrıca, Bakanlar Kurulu'nun bu tür tıbbi bir karar vermesi konusunda bilimsel bir yetkisi olmaması gerektiği de açıktır. Süre tesbitinin hangi ölçütlere göre yapılacağı belirtilmemiştir. Bu durumda, Bakanlar Kurulu ya hastalar arasında ayırım yapmadan bir süre belirleyecek ya da hekimler tarafından önerilen ve mahkemece kabul edilen bir süreyi onaylayacak bir makam olacaktır. Her iki koşulda da Bakanlar Kurulu gereksiz yere meşgul edilecektir. Bu nedenlerle süre konusundaki kararın, hastane ve mahkemeye bırakılması hem yazışmaları ve bürokrasiyi azaltacak, hem de konu ile doğrudan ilgili ve sorumlu kişilerce daha az hatalı -hem toplum hem hasta açısından- kararların çıkması sağlanacaktır.

Toplumun suç işleyen akıl hastaları ile ilgili korku ve endişesi, benzer suçu hastanın tekrar işleyip işlemeyeceğidir. Bu durumun belirlenmesi çoğu zaman mümkün olmamakla beraber bir akıl hastasının tekrar suç işleyip işlemeyeceği konusunda hekimler daha az hata yapmaktadır. Unutulmaması gereken bir diğer faktör de hastanın durumudur. Muhafaza ve tedavi için belirlenen sürenin çok uzun olması, hastanın iyileşmesi halinde bile hastanede kalmasına yol açacaktır. Bu durumda artık bir ceza özelliği kazanmaktadır.

SONUÇ

Hem toplum güvenliği hem de hastanın haklarının korunması açısından aşağıdaki boyutların göz önüne alınmasının gerekli olduğu kanaatindeyiz. Bunlar;

1- Suç işleyen hastaların belirli bir süre hastanede yatırımları tedavinin sadece küçük bir bölümüdür.

2- Hastane yatışları sonrasında hastaların rehabilitasyonu ve etkin denetimi en az zorunlu yatış kadar önemlidir.

3- Toplum güvenliği açısından hastaların belirli

bir süre kontrol muayenesi gereklidir. Bu şekilde düzenli ilaç kullanımı sağlanabilir.

4- Kontrol süresi içinde ilaç uyumsuzluğu, madde kullanımı ve şiddet gibi tehlikeliliğin en önemli göstergelerinin (9) bulunduğu durumlarda veya tedaviye karşın psikotik belirtilerin ortaya çıkması halinde tekrar yatış düşünülmelidir.

KAYNAKLAR

- 1-Insanity Defence in Criminal Trials and Limitation of Psychiatric Testimony: report to the Board of Trustees. JAMA 1984; 251:2967-2981.
- 2-Phillips MR, Wolf AS, Coons DS: Psychiatry and the Criminal Justice System; Testing the Myths. Am J Psychiatry 1988; 145:605-610.
- 3-Bloom JD, Rogers JL: The Legal Basis of Forensic Psychiatry; Statutory Mandated Psychiatric Diagnosis. Am J Psychiatry 1987; 144:847-853.
- 4-Soysal H, Türkcan S, Uygur N: Adli Psikiyatride Pratiğinde Ayaktan Tedavi Hakkı. Düşünen Adam 1994; 7(4):39-41.
- 5-Yağlı M: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ruhsal Bozuklukların Yaygınlığı İle İlgili Epidemiyolojik Bir çalışma. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, Uzmanlık Tezi, İstanbul 1994.
- 6-Kıbrıs Türk Federe Meclis Yayını: Kıbrıs Yasaları (Türkçeleştirilmiş ve birleştirilmiş şekliyle), 1981; 3:320.
- 7-Kıbrıs Türk Federe Meclis Yayını: Kıbrıs Yasaları (Türkçeleştirilmiş ve birleştirilmiş şekliyle), 1981;3: 422.
- 8-Geyran PC, Özdemir F, Uygur N: "Teşhircilik'te Ceza Ehliyeti. Düşünen Adam 1994; 7(3):25-29.
- 9-Torrey EF: Violent Behaviour by Individuals with Serious Mental Illness. Hospital and Community Psychiatry 1994; 45:653-662.

Yazışma Adresi:

Dr.Mehmet Çakıcı,
İhlamurdere Caddesi, Mısırlıbahçe
Sokak, 29/5 Beşiktaş, İstanbul